

Nr 29

Utbildningsutskottets betänkande med anledning av propositionen 1974: 82 angående skolledningen vid gymnasieskolenheter med utbildning för jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring m. m. jämte motioner.

Propositionen

I propositionen 1974: 82 har Kungl. Maj:t (utbildningsdepartementet) föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer i fråga om skolledning vid skolenheter med gymnasieskola med utbildning för jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring samt med konsumtionsutbildning av den art som anordnas vid lanthushållsskola vilka förordats i propositionen.

Motionerna

I detta betänkande behandlar utskottet

dels den vid riksdagens början väckta motionen

1974: 1034 av herr Elmstedt (c) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om förslag till ändring av beräkning av poängunderlag för inrättande av tjänst som skolledare och biträdande skolledare enligt vad som anförts i motionen,

dels de i anledning av propositionen 1974: 82 väckta motionerna

1974: 1791 av fru Fränkel (fp) vari hemställs att vid gymnasieskolenheter med utbildning för jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring samma regler skall gälla vid poängberäkning av specialkurser som nu gäller vid poängberäkning av linjer,

1974: 1806 av fru Karlsson m. fl. (c) vari hemställs att riksdagen som sin mening uttalar att i vissa fall, när utbildningsvägar sammanförs, arvodestjänst som studierektor skall kunna inrättas vid berörd utbildningsväg vid lägre poängtal än 4,5,

1974: 1807 av herr Nordstrandh m. fl. (m) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer

1. att sammanläggning av skolenheter med gymnasieskola med utbildning för jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring samt med konsumtionsutbildning av den art som anordnas vid lanthushållsskola endast må ske för skolenhet vars poängtal understiger 5,5 poäng och är belägen i samma kommun som annan skolenhet av ovannämnt slag,

2. att vid skolor av ovannämnda slag rektorstjänst får inrättas om rektors arbetsområde uppgår till minst 5.5 poäng inklusive poäng för elevhem.

Utskottet

1963 års riksdag fattade beslut om skolledning vid lantbrukets och skogsbrukets yrkesskolor (prop. 1963: 167, SU 1963: 149, rskr 1963: 337). Bestämmelser för ledningen av dessa skolor har meddelats i stadgan den 27 juni 1963 för lantbrukets yrkesskolor och i reglementet den 5 juni 1963 rörande skolledare och lärare vid skogsbrukets yrkesskolor.

Enligt 28 § i stadgan för lantbrukets yrkesskolor (lantbruksskola, trädgårdsskola, lanthushållsskola) skall heltidstjänst som rektor finnas vid de skolenheter som Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens beslut bestämmer. Tjänsterna har inte haft som förutsättning viss storlek hos skolenheten. Vid de skolor på lantbrukets område, som inte har heltidsanställd rektor, skall finnas deltidsanställd rektor. För skogsbruksskolorna gäller motsvarande bestämmelser i fråga om inrättande av rektorstjänst.

Studierektorstjänster finns för närvarande inte vid lantbruksskolor, trädgårdsskolor, lanthushållsskolor eller skogsbruksskolor. En särskild anordning har dock införts vid vissa lantbruksskolor, som även har avdelningar för annan utbildning än jordbruk. Det har vid dessa skolor uppdragits åt en lärare att biträda med den pedagogiska ledningen av denna andra utbildning.

Statsmakterna beslöt år 1968 (prop. 1968: 140, SU 1968: 195, rskr 1968: 404) om riktlinjer för det frivilliga skolväsendet och år 1970 (prop. 1970: 4, SU 1970: 32, JoU 1970: 4, rskr 1970: 92, 99) om huvudmannaskapet för den skola som sedermera fick benämningen gymnasieskolan. Dessa beslut innebär att den nya skolformen, gymnasieskolan, ersatte dels de tidigare primärkommunala skolformerna yrkesskola, fackskola och gymnasium, dels de landstingskommunala yrkesskolorna och dels de lantbruks-, trädgårds-, lanthushålls- och skogsbruksskolor som den 1 juli 1971 drevs av landstingskommunerna. Gymnasieskolan förekommer på lantbrukets och skogsbrukets yrkesområden i form av dels en jordbrukslinje och en skogsbrukslinje samt en tvåårig grundläggande trädgårdskurs med samma uppläggning som nämnda linjer, dels specialkurser om högst ett år av varierande inriktning. Beträffande ifrågavarande delar av gymnasieskolan har genom skilda beslut giltigheten av nyssnämnda bestämmelser om skolledning förlängts till utgången av juni 1974. För tillsättning av tjänst som skolledare liksom för utbildningen vid ifrågavarande skolenheter gäller bestämmelserna i skolstadgan (1971: 235).

Skolöverstyrelsen har den 4 december 1973 till Kungl. Maj:t inkom-

mit med förslag till bestämmelser om ledningen av skolenhet av gymnasieskolan med utbildning inom jordbruk eller skogsbruk.

Jämlikt 1 kap. 7 § i skolstadgan bedöms omfattningen av en utbildningsorganisation enligt ett poängsystem, som inrymmer olika poängtal för olika typer av klasser m. m. Det sammanlagda poängtalet för en skolenhet utgör grund för dimensioneringen av dess ledning. Skolöverstyrelsen, som i sin nyssnämnda skrivelse framfört uppfattningen att skolstadgans poäng- och regelsystem inte utan vidare kan tillämpas på inrättande av rektorstjänst vid skolenhet med utbildning inom jordbrukets eller skogsbrukets yrkesområden, har föreslagit att ordinarie tjänst som rektor vid ifrågavarande skolenheter får inrättas om rektors arbetsområde enligt 1 kap. 7 § i skolstadgan är minst 5,5 poäng. Med hänsyn till den speciella utbildningssituationen vid skolenheterna föreslår emellertid föredragande statsrådet att någon nedre poänggräns för inrättande av tjänst som rektor inte införs vid nämnda skolenheter. I stället skall Kungl. Maj:t fatta beslut om inrättande av sådana tjänster efter prövning från fall till fall.

Frågan om inrättande av tjänst som rektor vid landstingskommunala skolenheter inom lantbrukets och skogsbrukets yrkesområden tas upp i motionen 1974: 1807 och en poänggräns föreslås.

Planeringen av undervisningen vid skolenheter inom lantbruk och skogsbruk är beroende av flera omständigheter som är specifika för yrkesområdena. Det är framför allt förekomsten av skolorjordbruk, skolträdgård och övningsskog och vad därmed sammanhänger med avseende på driften som sådan och skolarbetets anpassning härtill som skiljer rektorernas verksamhet från vad som gäller för skolledare vid andra skolenheter med gymnasieskola. Den praktiska utbildningen är annorlunda än den som förekommer vid s. k. inbyggd utbildning på grund av att utbildningen helt handhas och administreras av skolornas personal. Många faktorer bidrar sålunda till att utbildningssituationen vid skolenheterna blir speciell. Enligt gällande ordning beslutar Kungl. Maj:t om inrättande av tjänster som rektor utan att därvid vara bunden av visst poängtal. Denna ordning bör bibehållas. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionen 1974: 1807 yrkandet 2.

Om en huvudman för skolenheter med utbildning på lantbrukets och skogsbrukets yrkesområden önskar antingen att lägga samman två eller flera enheter till en enda eller att skolenheterna skall få en gemensam rektor, saknas bestämmelser som underlättar en lämplig lösning av skolledningsfrågan. Kungl. Maj:t föreslår därför i propositionen att skolöverstyrelsen skall få bemyndigande att under vissa förutsättningar inrätta arvodestjänster som studierektor vid skolenhet av gymnasieskolan som omfattar minst två av följande utbildningsområden, nämligen utbildning för jordbruk, trädgårdsnäring, konsumtion (lanthushåll) och skogsbruk eller när vid två eller flera skolenheter

finns en gemensam skolledning enligt bestämmelserna i 13 kap. 19 § i skolstadgan. Organisationsförslaget avser endast de fall då skolenheter sammanläggs eller då skolenheter utan att läggas samman har en gemensam tjänst som rektor, dvs. då skolenheter förs samman enligt propositionens terminologi. Arvodestjänst som studierektor skall kunna inrättas dels när det mindre utbildningsområdet av dem som förs samman omfattar minst 4,5 poäng, dels när skolanläggningarna är belägna så långt från varandra att rektor inte kan utöva den omedelbara tillsynen över den eller de skolanläggningar som förs samman med huvudanläggningen.

Beträffande poängberäkningen för studievägar som avser utbildning för skogsbruk gäller bestämmelserna i 1 kap. 7 § skolstadgan. Propositionen tar även upp frågan om poängberäkningssystem för skolenheter med utbildning inom lantbrukets yrkesområde. För studievägar som avser utbildning för jordbruk, trädgårdsnäring och konsumtion (lanthushåll) gäller i dag bestämmelserna i 7 § i stadgan för lantbrukets yrkesskolor, som innebär att det för varje påbörjat 17-tal elever i kurs som omfattar helt läsår ges 1,5 poäng, i kurs som omfattar mindre än helt läsår men minst 21 veckor 1 poäng och i kurser omfattande mindre än 21 veckor 1 poäng för varje fullt 20-tal kursveckor samt för varje påbörjat 500-tal lektioner av deltidskurser 1 poäng. I propositionen 1974: 82 föreslås i fråga om skolenheter som förs samman att bestämmelserna om poängberäkning i 1 kap. 7 § i skolstadgan skall gälla för skolledningen. Klass av specialkurs omfattar på ifrågavarande utbildningsområde högst 30 elever. Enligt skolstadgans bestämmelser ges 1,5 poäng för varje klass av specialkurs som omfattar läsår samt 1 poäng för dels varje klass av specialkurs som under redovisningsåret omfattar mindre än läsår men minst en termin, dels varje påbörjat 20-tal kursveckor av sådana specialkurser vid skolenhet som under redovisningsåret omfattar mindre än en termin.

Motionerna 1974: 1791 och 1974: 1806 tar båda upp frågor som gäller inrättande av arvodestjänst som studierektor och Kungl. Maj:ts förslag om övergång till ett annat poängberäkningssystem för ifrågavarande specialkurser i de fall skolenheter förs samman. Motionärerna påpekar att den föreslagna poängberäkningen jämfört med nuläget ger minskade poängtal vid klasser om 18—30 elever. Den negativa effekten av systemet anses bli relativt sett störst för skolenheter med utbildning för konsumtion (lanthushåll). För att eliminera dessa effekter föreslås i den förstnämnda motionen särskilda regler för poängberäkning av specialkurser inom lantbrukets och skogsbrukets yrkesområden och i den sistnämnda motionen lägre poängtal beträffande skolenhet som omfattar enbart specialkurser.

Elevområdena för skolenheter inom lantbrukets och skogsbrukets yrkesområden sammanfaller i regel med länen i fråga om den grund-

skoleanknutna utbildningen. För många specialkurser däremot rekryteras elever från flera län och för vissa kurser från hela landet. På grund av de stora rekryteringsområdena har det varit nödvändigt att ordna inackordering för eleverna. I stort sett alla skolenheter har därför i dag internat. Härför beräknas särskild poäng.

Utskottet har vid sina överväganden funnit sig böra acceptera att 4,5 poäng uppställs som villkor för inrättande av studierektorstjänst då närbelägna skolenheter sammanförs. Härvid har utskottet som förutsättning utgått från att för internat som ingår i sammanförandet skall beräknas samma poängtal som läsåret 1973/74 gällt för internatet i fråga. Vidare har utskottet förutsatt att skolöverstyrelsen om särskilda skäl föreligger skall kunna medge studierektorstjänst även vid lägre poängtal än 4,5.

Enligt motionen 1974: 1807 kommer inte någon avsevärd vinst att göras om propositionens organisationsförslag tillämpas på större skolenheter. Den ekonomiska besparing som skillnaden mellan lönen för en rektor och en studierektor utgör anses till stor del balanseras av kostnader för utökade administrativa rutiner, olika lösningar av uppkommande samordningsproblem och i förekommande fall resor mellan olika skolenheter. Då motionärerna anser att det är viktigt att karaktären hos åtminstone varje större skola kommer till uttryck i dess ledning och att en administrativ centralisering bör undvikas på lantbrukets och skogsbrukets yrkesområden, framförs uppfattningen att endast skolenheter med lågt poängtal bör kunna komma i fråga för sammanläggning med annan enhet och därvid endast under förutsättning att enheterna är belägna nära varandra.

Om skolenhet, i vilken gymnasieskola skall ingå, beslutar skolöverstyrelsen enligt 2 kap. 20 § i skolstadgan efter samråd med de huvudmän som berörs. Innan ärendet avgörs, skall yttrande inhämtas från läns skolnämnden. Är ärendet av större regionalpolitisk betydelse, skall yttrande inhämtas även från länsstyrelsen. Förslaget i propositionen skall tolkas så, att det inte är fråga om att tvinga fram en sammanläggning av skolenheter när en sådan inte önskas av huvudmannen. När en sammanläggning är lämplig och rationell från utbildningssynpunkt bör den underlättas med den i propositionen föreslagna ändringen av nuvarande bestämmelser beträffande skolledning. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motionen 1974: 1807 yrkandet 1.

I propositionen har anmälts vissa frågor som gäller undervisningskyldighet för skolledare. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser om storleken av undervisningskyldigheten för skolledare.

Enligt propositionen är elevintresset fortfarande stort för konsumtionsutbildning vid landstingskommunal skolenhet med gymnasieskola och vid lanthushållsskola. I likhet med föredragande statsrådet utgår

utskottet från att denna utbildning kommer att finnas kvar så länge det finns en tillfredsställande elevtillströmning.

Den vid riksdagens början väckta motionen 1974: 1034 tar upp en skolledningsfråga som också avser utbildning som bedrivs av landstingskommun. Motionen behandlas därför i detta sammanhang.

Enligt 13 kap. 21 § i skolstadgan finns vid skolenhet med gymnasieskola en extra tjänst som biträdande rektor, om rektors arbetsområde omfattar lägst 70 poäng enligt 1 kap. 7 § i skolstadgan och om skolöverstyrelsen därtill medger det.

I skolenhet med gymnasieskola som omfattar tvåårig vårdlinje eller specialkurser för vårddyrkesområdet får — om skolöverstyrelsen medger det — ingå av huvudmannen bedriven sjuksköterskeutbildning. Sjuksköterskeutbildningen skall då beaktas vid fastställande av avlöningsförmåner och undervisningsskyldighet för rektor, varvid varje statsbidragsgrundande klass av sjuksköterskeutbildningen anses motsvara 1,5 poäng för läsår. Statsbidrag för rektorstjänster får dock ej utgå med högre belopp än som skulle utgått om tjänsten omfattat endast gymnasieskolan.

I motionen 1974: 1034 framförs önskemål om viss förstärkning av skolledningsresurserna i vad gäller sjuksköterskeutbildningen. Motionären yrkar att statsbidrag skall utgå till tjänst som biträdande rektor när skolenhet, som består av såväl gymnasieskola inom vårddyrkesområdet som sjuksköterskeutbildning, omfattar minst 70 poäng.

I det schablonmässigt beräknade driftbidraget till sjuksköterskeutbildning har enligt uppgift från utbildningsdepartementet och Landstingsförbundet vägts in även bidrag till kostnader för skolledning. Sjuksköterskeutbildning skall därför inte beaktas vid fastställande av sådant arbetsområde enligt 13 kap. 21 § i skolstadgan som berättigar till statsbidrag till ytterligare skolledningsresurser. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionen 1974: 1034.

Åberopande det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen beträffande inrättande av tjänst som rektor avslår motionen 1974: 1807 yrkandet 2,
2. att riksdagen med anledning av propositionen 1974: 82 samt motionerna 1974: 1791 och 1974: 1806 godkänner vad utskottet förordat beträffande poängberäkning m. m. vid inrättande av arvodestjänst som studierektor,
3. att riksdagen godkänner i propositionen 1974: 82 i övrigt förordade riktlinjer i fråga om skolledning vid skolenheter med gymnasieskola med utbildning för jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring samt med konsumtionsutbildning av den art som anordnas vid lanthushållsskola,
4. att riksdagen beträffande regler för sammanläggning av vissa

- skolenheter med gymnasieskola avslår motionen 1974: 1807
yrkandet 1,
5. att riksdagen avslår motionen 1974: 1034.

Stockholm den 15 maj 1974

På utbildningsutskottets vägnar
STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar Alemyr (s), Larsson i Staffanstorp (c), Jönsson i Arlöv (s), Nordstrandh (m), Elmstedt (c), Gustafsson i Barkarby (s), fröken Hörlén (fp), fru Gradin (s), herrar Sundgren (s), Karlsson i Mariefred (c), fru Lantz (vpk), fröken Rogestam (c), herrar Nyhage (m), Nilsson i Norrköping (s) och Gillström (s).

Särskilt yttrande

beträffande *skolledningsresurser för sjuksköterskeskola och landstingskommunal gymnasieskola på vårdyrkesområdet* av herr Elmstedt (c):

När landstingskommun vid en skolenhet anordnar enbart yrkesinriktade studievägar av gymnasieskola, t. ex. tvåårig vårdlinje och specialkurser på vårdyrkesområdet, får tjänst som biträdande rektor inrättas vid enheten, om skolan omfattar minst 70 poäng, och statsbidrag utgå till tjänsten.

När landstingskommun anordnar vårdskola med gymnasieskolutbildning och sjuksköterskeskola under gemensam skoladministrativ ledning i en och samma skolenhet utgår inte statsbidrag till en tjänst som biträdande rektor när skolenheten omfattar minst 70 poäng.

Även om statsbidrag till gymnasieskolutbildning och sjuksköterskeutbildning utgår enligt skilda principer är nuvarande statsbidragssystem i vad avser skolledningsresurser för skolenheter, som är integrerade på sätt som jag angivit, mycket otillfredsställande.

